

Zpravodaj Československého sdružení uživatelů TeXu

Tomáš Hála
České uvozovky

Zpravodaj Československého sdružení uživatelů TeXu, Vol. 7 (1997), No. 3, 119–122

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/149792>

Terms of use:

© Československé sdružení uživatelů TeXu, 1997

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

Úvod aneb popis situace

Nedávno jsem byl nucen připravit do tisku jednu knihu, která se skládala převážně z vyprávění mnoha osob a z řady úryvků z denního tisku [8]. V přímé řeči i v úryvcích se opět vyskytovala přímá řeč či jiné úseky textu běžně zapisované v uvozovkách.

Tento problém není ve své podstatě složitý, neboť vnitřní uvozovky (uvozovky druhého řádu) se v češtině obvykle zapisují pomocí tzv. jednoduchých uvozovek (‘, ‘). Situaci však zkomplikovaly dvě skutečnosti:

1. Hrubý text nebyl připraven dostatečně přesně (chybějící uvozovky, neo značené citáty apod.).
2. Do posledního okamžiku nebylo rozhodnuto, zda přímá řeč a citáty nejvyšší úrovně budou vloženy v uvozovkách, nebo budou označeny jiným způsobem (odsazení, kurzíva), což ovlivňuje zpravidla také tvar uvozovek nižší úrovně.

Ponechat tento problém bez řešení by znamenalo snížit efektivitu práce s \TeX em na úroveň jistých WYSIWYG systémů, kde požadavek jakékoliv změny tohoto druhu má za následek „ruční“ opravu každého výskytu v celém textu. Pro ilustraci — v uvedené publikaci se uvozovky (první nebo druhé úrovně) vyskytují celkem $185\times$.

Literární přehled

Čeština

O uvozovkách se můžeme dočíst například v Pravidlech českého pravopisu [4]. Informace se však týkají pouze příkladu použití uvozovek v různých případech. Druhy uvozovek jsou popsány výčtem hned v první větě § 204: *Do uvozovek („“ , ‘ »«) dáváme ty části projevu, ...*

Nová Pravidla českého pravopisu [5] uvádějí v § 137 totéž. Na konci tohoto paragrafu je však poznámka týkající se vnořenosti uvozovek: *Jestliže ve výraze v uvozovkách je třeba užít další uvozovky, lze využít jejich různé typy („“ , ‘ »« aj.), ...*

V České mluvnici [2] (§ 36, odst. 4) jsou uvedeny pouze uvozovky první úrovně („“), v textu však jsou v první úrovni používány i uvozovky ‘, ‘, zpravidla pro vysvětlení jiného významu slova (např. str. 75: ... *naoko* (,zdánlivě‘) ...).

Z těchto faktů i z příkladů uváděných v obou vydáních Pravidel lze vyvodit pro češtinu následující závěry:

1. Nejvyšší prioritu mají uvozovky typu „“.
2. Vnořené uvozovky se připouštějí, přičemž počet vnoření není omezen.
3. U dvojic ‚ a »« není stanoveno pořadí, použití dvojice ‚ v 2. úrovni je však běžné.
4. V případě potřeby lze použít i jiné dvojice znaků pro kteroukoliv úroveň.

Slovenština

O uvozovkách hovoří také ve slovenská Pravidla [6] (kapitola 2.7., str. 113): *Úvodzovky („“)* sa píše: ... V poznámce v téže kapitole je potom připuštěna i varianta ‚ pro první úroveň, což však platí pouze pro tištěnou podobu. Stejná dvojice (‚) se ve slovenštině smí použít pro označení citátu uvnitř jiného citátu. Jiné druhy uvozovek nejsou uvedeny. Vícenásobné vnoření rovněž není vyloučeno.

Angličtina

Anglické uvozovky jsou tvořeny znaky “”. V tisku se připouští i dvojice ‘’ ([1], § 522).

Ruština

V rusky psané literatuře (např. [3], [7]) se používají znaky « » nebo originální ruské «».

Sada makropříkazů `\uuiq`¹

Všechny výše uvedené informace a závěry jsem se pokusil využít při tvorbě sady makropříkazů pro použití uvozovek. Systém byl odladen v prostředí L^AT_EXu verze 2.09 na počítači PC 486DX4/100 s operačním systémem MS-DOS verze 6.20.

Makropříkazy této verze jsou nadstavbou stylu **czech**, verze 1.141, a proto v současné době je snaha vložit tuto sadu makropříkazů přímo do stylu **czech**, případně **slovak**.

Makropříkaz `\uuiq`

Základem je makropříkaz `\uuiq` s jedním parametrem, který nahrazuje dobře známý makropříkaz `\uv` z českého či slovenského stylu, jeho použití je tudíž

¹Uvozovky s vyšším IQ.

stejně. `\uuiq` pracuje nad čítačem `\@uvLevel`: při každém volání se zvyšuje hodnota čítače o jedničku, tudíž tělo makropříkazu `\uuiq` rozpozná úroveň vnoření, a proto může nastavit vhodný znak pro otevření uvozovek. Na konci makropříkazu `\uuiq` je volán makropříkaz `\closeuuiq`, který je obdobou makropříkazu `\closeuv`. Tento uzavírací makropříkaz jednak vybere vhodný znak pro uzavření uvozovek na základě hodnoty v čítači `\@uvLevel`, a jednak hodnotu v čítači sníží o jedničku. Čítač tedy v průběhu práce s „inteligentními“ uvozovkami soustavně udržuje hodnotu úrovně vnoření uvozovek.

■ Příklad:

Diskutující řekl: „Ve Zpravodaji bylo napsáno: ‚Máme »inteligentní« uvozovky!‘“	Diskutující řekl: <code>\uuiq{Ve</code> Zpravodaji bylo napsáno: <code>\uuiq{Máme \uuiq{inteligentní}</code> <code>uvozovky!}}</code>

□

Nastavení dvojic znaků

Existuje celkem 5 dvojic identifikátorů (pro 5 různých úrovní uvozovek), pod kterými jsou nebo mohou být definovány příslušné znaky. Tyto identifikátory jsou zvnějšku uživateli nepřístupné. Vlastní nastavení se proto musí provést makropříkazem `\UUIQ`, který má tři parametry: číslo úrovně (1–5), popis otevírací uvozovky, popis uzavírací uvozovky. Makropříkaz `\UUIQ` nelze použít v parametru makropříkazu `\uuiq`. Nepovažuji za rozumné měnit nastavené znaky při „otevřených“ uvozovkách.

■ Příklad — implicitní nastavení pro češtinu:

```
\UUIQ{1}{\@c1qq}{\@crqq}
\UUIQ{2}{\@c1q}{\@crq}
\UUIQ{3}{\@c1qqq}{\@crqqq}
```

□

Nastavení nejvyšší přípustné úrovně uvozovek

Z předchozí části vyplývá, že lze pracovat až s 5 různými úrovněmi uvozovek, avšak počet úrovní lze samozřejmě rozšířit podle potřeby. V praxi (a ve shodě s názory účastníků konference `csTeX`) se však nepoužívají více než tři úrovně. Proto byl zaveden čítač `\@uvMaxLevel`, do něhož lze nastavit nejvyšší přípustnou hodnotu úrovně uvozovek. Při každém volání makropříkazu `\uuiq` se porovnává hodnota tohoto čítače s aktuální hodnotou čítače `\@uvLevel`. Byl-li makropříkaz `\uuiq` volán vícekrát, než je přípustné, je při překladu ohlášena chyba.

Hodnotu čítače `\@uvMaxLevel` lze nastavit pouze ve stylových souborech.

Implicitní nastavení a přepínání mezi různými jazyky

Po připojení této sady makropříkazů k dokumentu se jako aktivní nastaví hodnoty pro češtinu. Nastavení pro jiné jazyky získáme makropříkazem `\uviqInit`, kde jako parametr stojí dvoupísmenný kód země: pro slovenštinu `\uviqInit{sk}`, pro angličtinu `\uviqInit{uk}`, pro ruštinu `\uviqInit{ru}`. České nastavení lze obnovit makropříkazem `\uviqInit` s parametrem `cz`.

Nastavení pro ruštinu je připraveno pro znakovou sadu `wncyr`. Použití obdobných znaků ze sady `csr` lze zajistit inicializačním makropříkazem `\uviqInit{rucz}`.

Makropříkaz `\uviqInit` definuje pro každý jazyk příslušné dvojice znaků, jak bylo uvedeno na str. 119 a dál, včetně nejvyšší přípustné úrovně. Počet nastavených dvojic odpovídá nejvyšší přípustné úrovni, znaky v ostatních dvojicích jsou definovány jako prázdné makopříkazy.

Vztah mezi `\uviq` a `\uv`

Makropříkaz `\uviq` nebrání použití makropříkazu `\uv` ze stylů `czech` či `slovak`.

Závěr

Předložená sada makropříkazů řeší problém nastíněný v úvodu. Řešení je zobecněno, a proto umožňuje uživateli provádět vlastní úpravy sazby uvozovek. Jaké dvojice si uživatel nastaví a kolik úrovní použije, záleží pouze na jeho vkusu. V každém případě by však tyto změny neměly být provedeny na úkor přehlednosti zpracovávaného textu.

Vzhledem k omezeným časovým možnostem jsem nebyl schopen zpracovat více jazyků. Proto budu vděčen za další podněty i informace týkající se uvedeného problému.

Literatura

- [1] Hais, K.: Anglická mluvnice. 363 s. SPN, Praha 1991.
- [2] Havránek, S. — Jedlička, A.: Česká mluvnice. 592 s. SPN, Praha 1988.
- [3] Kipling, R.: Poems. Short stories. 457 s. Raduga, Moskva 1983.
- [4] Pravidla českého pravopisu. Školní vydání. 17. vydání. 425 s. SPN, Praha 1989.
- [5] Pravidla českého pravopisu. 1. vydání. 391 s. Academia, Praha 1993.
- [6] Pravidlá slovenského pravopisu. 1. vydanie. 533 s. Veda, Bratislava 1991.
- [7] Rusko-slovenský a slovensko-ruský technický slovník. 1136 s. Alfa, Bratislava 1984.
- [8] Stejskalová, S.: Kamelot: Návrat na místo činu. 178 s. Konvoj, Brno 1997.